

Ärende: VN/28405/2023

Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av klimatlagen

Utlåtande av remissinstanserna

Ni kan skriva ert utlåtande i textfältet nedan

Ehdotettu ilmastolain muutos kuntien ilmastosuunnitelmavelvoitteen poistamiseksi vähentää kuntien ilmastotyön osallistumista Suomen ilmastotavoitteita kohti ohjaavien toimenpiteiden suunnittelussa ja toimeenpanossa. Ehdotus on huolestuttava, sillä laajasti on todettu, että kaupunkien ja paikallisten toimijoiden rooli ilmastomuutoksen hillinnässä on kriittinen. Kansainvälinen ilmastopaneeli IPCC kokoaa parhaillaan raporttia, jossa kohdistuu erityisesti kaupunkeihin, ja jossa paikallisten toimijoiden tärkeyttä korostetaan ilmastomuutoksen hillinnän toimenpiteiden täytäntöönpanossa.

Kohdassa 4.2. mainitaan että ”Jos osa kunnista ei tee ilmastosuunnitelmaa eikä sen seurauksena tee ilmastotoimia, kuntien ilmastotoimien vaikutus ilmastolain mukaisten tavoitteiden saavuttamiseen heikkenee. Toteutumatta jäänyt ilmastovaikutus olisi korvattava muilla toimilla ilmastolain tavoitteiden saavuttamiseksi.” Perusteluissa pitäisi olla ehdotus sille, millä tavoin ja millä toimenpitein ilmastolain tavoitteet tullaan saavuttamaan, mikäli siihen ei voida osoittaa varoja.

Kohdassa 4.3.1 mainitaan, että ”Ehdotuksella olisi välittömiä vaikutuksia valtiontalouteen” pitää paikkansa, ja se on suurin motivaattori lakimuutokselle. Kohdassa tulisi silti perustella leikkaukset tänä päivänä saattavat tehdä haittaa tulevaisuuden investoinneille, ja vaikeuttaa vihreän siirtymän toteutumista. VTT muistuttaa, että ilmastosuunnitelmien toteuttaminen ja vihreän siirtymän tukeminen kunnallistasolla erityisesti alueidenkäytön suunnittelussa, paikallisissa energiaratkaisuissa sekä elinvoimaisuuden lisäämisessä tulee maksamaan itsensä takaisin vihreän siirtymän investointeina pidemmällä aikavälillä. Lisäksi on oletettavaa, että suomalaiset yritykset, jotka tukevat kuntia ilmastosuunnitelmien toteuttamisessa ja vihreässä siirtymässä, kehittävät yritystoimintaansa kansainvälisestikin houkuttelevaksi. Yritykset suunnitelmien toteuttajina kehittävät kansainvälisesti haluttua osaamista ja keräävät kilpailuetua, joka auttaa heitä myymään palveluitaan paremmin Suomen ulkopuolella tai jopa houkutella lisäsijoituksia suomalaisiin yrityksiin ulkomailta.

Kohdassa 4.4.1. mainitaan että ilman ilmastosuunnitelmaa jäisivät lakimuutoksen perusteella pienet ja keskisuuret kunnat. Perusteluissa ei mainita keinoja, millä tavoin nämä kunnat ja ne, joilla on jo ilmastosuunnitelma ja ne, joilla ei nyt siihen ole enää velvoitetta, voivat yhdessä tehdä ilmastotoimia yhdenveroisina toimijoina, jos niitä ei enää sido samat periaatteet.

Kohdassa 4.5. mainitaan että ”Kuntien ilmastosuunnitelmavelvoitteen kumoamisen myötä ilmastosuunnitelmien toimeenpanosta aiheutuvat ilmastovaikutukset todennäköisesti heikkenevät erityisesti keskisuurten ja pienten kuntien osalta.” Tämä pitää paikkansa, ja todennäköisesti vaikuttavuus ilmastoasioihin muuttuisivat merkittävästi kielteiseen suuntaan.

Monet päästöjen vähentämiseen tähtäävät toimet toteutetaan paikallisella tasolla, kaupungeissa ja kunnissa. Kuntien rooli yhtenä keskeisenä osana kansallista ilmastotyötä tulisi säilyttää kuten alkuperäisessä laissa on kirjattu, sillä kuntien ilmastosuunnitelmien kautta ilmastotyö on tehokkainta. VTT:n mielestä suunnitelmien lisäksi tarvittaisiin ilmastosuunnitelmien toimeenpanon ja sen vaikutusten seuranta. Päästöjen tehokas ja taloudellinen vähentäminen edellyttää, että kunnalla on oltava kattava tilannekuva ja suunnitelma siitä, miten päästöjä vähennetään pitkällä tähtäimellä, sisältäen suunnitelman siitä, miten muutos toteutetaan.

Kaupunkien merkittävä rooli ilmastonmuutokseen aiheuttavien päästöjen vähentämisessä on kantava teema EU:n kaupunkimissiossa (Climate-neutral and smart cities - European Commission (europa.eu)). Tässä missiossa tavoitellaan Eurooppaan 100 ilmastoneutraalia ja älykästä kaupunkia 2030 mennessä, ja ilmastoneutraaliuden laajenemista kaikkiin Euroopan kaupunkeihin ja kuntiin 2050 mennessä. Keskeisenä työkaluna tähän on kehitetty ”Climate City Contract” - ilmastokaupunkisopimus, joka on vahva poliittinen sitoumus, ja sisältää sekä toimintasuunnitelman että investointisuunnitelman ilmastoneutraaliuden toteuttamiseen. Kuntien ilmastosuunnitelmat ovat olleet hyvä nykypäivän toimenpide, joka lisää kuntien valmiutta ja osaamista paikalliselle ilmastotyölle.

Kohdassa 4.5 mainitaan että ” Kunnat vastaavat alueillaan muun muassa alueidenkäytön suunnittelusta, liikennesuunnittelusta, energiayhtiöiden omistajaohjauksesta, kunnan omistamien rakennusten lämmitystapavalinnoista, jätehuollon järjestämisestä ja julkisista hankinnoista. Keskeisimpiä kunnan päästöihin vaikuttavia toimia ovat kaavoitukseen ja maankäyttöön sekä energiaratkaisuihin liittyvät toimet.” Juuri tästä syystä kunnan rooli on moninainen ja vaikutukset ovat merkittävät, niiden rooli ilmastotyössä on yhtä lailla monitahoinen: kunta on myös ostaja ja omistaja, ja siten julkisena toimijana tulisi olla edelläkävijän roolissa, opettaen ja vaatien tuotteiden, palvelujen ja ratkaisujen toimittajia etsimään ilmastoneutraaleja vaihtoehtoja. Kunta- ja kaupunkikehitys ohjaa ja määrää, miten kestävyyttä kunnan alueella ja toimissa kehitetään toimialoilla, kuten esimerkiksi kaupunkisuunnitteluissa, tilapalveluissa, ja peruspalvelujen tarjoajana. Tulevaisuudessa kuntien tulisi toimia yhä enemmän myös fasilitaattorina ja mahdollistajana, joka tuo erilaiset toimijat työskentelemään yhdessä jaetun ilmastotavoitteen suuntaan. Näiden moninaisten roolien kautta kunnan toiminnan merkitys ilmastotyön edistämässä on merkittävä.

Kuntien ilmastosuunnitelmat ovat olleet erinomainen askel kohti kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä päästöjen vähentämisen mahdollisuuksista, tarpeista ja haasteista. Ehdotetun lakimuutoksen myötä Suomi ottaa askeleita taaksepäin Suomen ilmastotyössä. VTT:n toiminnan yhtenä ytimenä on tutkia ja edistää kansallisten ja kansainvälisten ilmastotavoitteiden saavuttamista, ja siksi tästä näkökulmasta VTT ei tue lakiesityksen hyväksymistä.

Bohner Edgar
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy

Pakkanen Tuija
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy - Tuija Pakkanen, Lead, kestävä
rakennettu ympäristö